

Pred čistko v NLB V čigavem interesu?

Andrej Rus

Od kod agencija za upravljanje

Le pet dni po tem, ko je predsednik republike napovedal razpustitev državnega zbora in izredne volitve, je agencija za upravljanje kapitalskih naložb države (AUKN) objavila svoj namen, da na skupščini 27. oktobra odpokliče štiri člane nadzornega sveta Nove Ljubljanske banke. Predlog zbuja posebno pozornost in skrb, saj so na seznamu za odpoklic predsednik nadzornega sveta, predsednika dveh ključnih komisij in znan gospodarstvenik. Vsi so mednarodno uveljavljeni profesionalci. Razlog? »Verjamemo, da bomo s tem ne samo okrepiли nadzor nad poslovanjem banke, temveč predvsem zagotovili ustrezno strateško usmeritev, polno izkoriščanje njenih potencialov in podpora odločnemu prestrukturiranju banke.« Po domače: zamenjava je arbitrarna in je ni mogoče pametno utemeljiti.

Banka Slovenije je ob predlogu zgrožena, saj se zaveda, kako neodgovorno je menjati najpomembnejše člane nadzornega sveta banke že v dobrih, kaj šele v kriznih časih. Na vrhuncu krize, ko pada tudi boniteta države, so arbitrarne menjave v nadzornih svetih, ki nimajo povsem jasnih ciljev ter prepričljive razlage, lahko usodne za boniteto bank. Strokovna javnost je ostala brez besed. Ker je agencija svojo zahtevo objavila le pet dni po razpisu izrednih volitev, novi člani pa bi bili imenovani za štiri leta, se ni mogoče izogniti vtisu, da je to odpoklic po naročilu lobijev, ki si skušajo tik pred volitvami zagotoviti vpliv na usodo banke za naslednja štiri leta in si zagotoviti nadzor nad finančnimi tokovi ob njeni privatizaciji.

To ni prvi primer arbitrarnega ravnanja agencije. NLB in drugi primeri kažejo na to, da AUKN ni izpolnila velikih pričakovanj glede večje transparentnosti upravljanja in odgovornosti uprav, nadzornih svetov in političnih struktur, vpletenih v skrb za podjetja v državni lasti.

V času vstopnih pogajanj je OECD med izrecne pogoje za vstop uvrstila tudi ureditev področja upravljanja državne lastnine. Med tremi modeli upravljanja podjetij v državni lasti, ki so prisotni v članicah OECD, se je ministrstvo za finance odločilo za ustanovitev državne agencije, čeprav je to najbolj zahtevna in najmanj preizkušena ideja. Ko je bila AUKN ustanovljena, pa je hitro postalo jasno, da nismo dobili rešitve, temveč velik problem. Ministrstvo za finance si je namreč zamislilo povsem neodvisno agencijo, kar je inovacija brez primere kjerkoli po svetu. Rdeča nit vseh reform korporativnega upravljanja je namreč vzpostavljanje čim tesnejše vezi med lastnikom in agentom oz. upravljavcem. Slovenija pa je uzakonila neodvisnost upravljavca od lastnika. Da k temu ni pripomogla neumnost, temveč podjetni načrt, je razvidno iz dejstva, da je agencija z zakonom dobila praktično neomejene pristojnosti, ki na drugi strani niso uravnotežene z odgovornostjo. Zakon agenciji dovoljuje, da lahko v podjetjih počne, kar se ji zazdi, hkrati pa ne odgovarja za posledice svojih odločitev: ne strokovno ne materialno, temveč samo politično! Uprave agencije državljan ne more vprašati po razlogih za ravnanje niti je ne more iztožiti za povzročeno škodo, recimo v NKBM. Edini zakoniti vzvod nadzora nad agencijo je politični – in sicer letno poročilo državnemu zboru. Križaničevo ministrstvo je vsa opozorila o neuravnoteženosti vehementno zavračalo.

Ta ureditev je v nasprotju z načeli transparentnosti in odgovornosti pri upravljanju državne lastnine. OECD najbolj zanima transparentnost, saj je ta pomembna za delovanje trgov. Državljanje pa bi morala najbolj zanimati odgovornost, saj gre za premoženje, ki vpliva na njihove življenjske priložnosti. Slovenska ureditev je spodnesla oboje. Javnost danes ne ve, kako bo agencija čez pol leta posegla v kako podjetje. Ko pa zaradi njenih intervencij v gospodarskih družbah nastanejo škodljive posledice, se agencija ne zmeni za vprašanja, saj ji po zakonu ni treba

poravnati računov za posamezne odločitve. Paradoksalno, za njihove odločitve tako nosijo odgovornost uprave in nadzorniki.

Trije primeri dobro ilustrirajo, zakaj ob ravnanju AUKN ne moremo ostati ravnodušni.

Neodgovornost

Mariborska NKBM je več kot leto dni pripravljala dokapitalizacijo na varšavski borzi. Le nekaj dni pred prodajo delnic pa se je pojavila AUKN z zahtevo po ustavitvi transakcije. Ko je agencija ugotovila, da je za to nekaj mesecev prepozna, je izvedla prav to, kar OECD izrecno navaja kot najbolj škodljivo prakso. Prisilila je druga podjetja v državni lasti, da so ob uveljavljanju predkupne pravice države pokupila za 50 milijonov evrov delnic NKBM in s tem ohranila 51-odstotni lastniški delež države. AUKN je pri tem ignorirala sklep vlade, da ne bo uveljavljala predkupne pravice. Ignorirala pa je tudi osnovna pravila trga, saj se v transakcijo ni vpletla takrat, ko je za to še bil čas, temveč po tem, ko je bila NKBM že na delniškem trgu. Posledice so bile hitre in resne. Bonitetna hiša Fitch je zaradi vpletanja AUKN kljub dokapitalizaciji znižala bonitetno oceno NKBM z A- na BBB+ zaradi »nasprotujočih izjav med dokapitalizacijo in ... nejasne strategije vlade glede NKBM-jeve prihodnje lastniške strukture«. AUKN je s svojim nepremišljenim ravnanjem oslabil banko, kar je privedlo do padca vrednosti delnic. Tri državna podjetja, ki so morala kupiti delnice NKBM v Varšavi, so izgubila polovico vrednosti naložbe. Še bolj pa so bili prizadeti ljudje, ki so pod Bajukom kupili delnice NKBM. AUKN ni nikdar pojasnila, zakaj se je tako iznenada vpletla v dokapitalizacijo, niti ni prevzela odgovornosti za povzročeno škodo.

Netransparentnost

Sistem upravljanja temelji na jasni delitvi vlog in odgovornosti. Menedžerji imajo proste roke za izkoriščanje podjetniških priložnosti, nadzorniki sprejemajo samo najpomembnejše odločitve, lastniki pa se v delo podjetja načeloma ne morejo vmešavati, razen prek sprejemanja sklepov na skupščinah – vključno z imenovanjem nadzornih svetov. Smisel te dvesto let stare ureditve je v tem, da se podjetje zaščiti pred norimi ali škodljivimi idejami posameznega lastnika, ki bi lahko ogrozile interese podjetja in drugih lastnikov. AUKN pa je v nasprotju s prakso razvitega sveta uvedla »kvartalne sestanke z nadzornimi organi in upravami družb«. To je nekakšen četrtletni inšpekcijski obisk, kjer uprava agencije zasli-

ši nadzornike in uprave ter jim pove »svoja stališča in pričakovanja glede njihovega poslovanja«. Ta edinstvena praksa je v nasprotju z načeli OECD, saj gre za neposredno vpletanje države v poslovanje podjetja. Prav tako nima nikakršne podlage v zakonu o gospodarskih družbah, ki jasno določa, kdaj in kako delničar uporablja svoj glas. Praksa pa ni sporna zgolj s pravnega vidika, temveč bi morala zaradi netransparentnosti zanimati tudi protikorupcijsko komisijo. Kaj se večinski delničar pogovarja z upravami mimo z zakonom določenih kanalov, ostaja skrito javnosti. Poznamo le en primer, ko je član uprave agencije zahteval službo za prijatelja. Vsekakor pa je priložnosti za zasebno dogovarjanje na takih sestankih preveč, da bi taka praksa ostala neopažena.

Arbitrarnost

Ko je AUKN januarja zamenjala predsednika nadzornega sveta HSE, je zapisala, da pričakuje izboljšanje »sodelovanja nadzornega sveta s poslovodstvom pri izvedbi ključnih razvojnih projektov«, tj. TEŠ 6. Ta odločitev je bila arbitrarna, v obrazložitvi pa sistem upravljanja postavlja na glavo: nadzorni svet naj posluša upravo in ne obratno. Je pa odločitev ustrezala zelo ozki interesni skupini. Čeprav strategija upravljanja še ni bila sprejeta, odločanje o garanciji za najetje kreditov pa še ni bilo na dnevnem redu, se je AUKN čutila poklicano, da na lastno pest stori vse, da bo projekt izpeljan. Čeprav je AUKN posvojila projekt TEŠ 6, je močna podražitev projekta ni nikoli zaskrbelo. Ta in vrsta izpeljanih in predlaganih zamenjav posameznih članov nadzornih svetov so pustile vtis arbitrarnosti odločanja AUKN, ki so v nekaterih primerih nenavadno sovpadale z interesi posameznih lobijev.

Neodvisni od države in državljanov

Predlog AUKN, da odpokliče štiri člane nadzornega sveta NLB, ne bi vzbujal takšnih dvomov, če ne bi na to odločitev padala senca posebnih okoliščin in napak iz preteklosti. Prvič, AUKN razrešuje štiri najvplivnejše nadzornike, katerih kompetentnost ni bila oporekana. Drugič, zamenjavo predlaga tik po razpisu izrednih volitev. Tretjič, zamenjavo predlaga tik pred dokapitalizacijo in privatizacijo NLB. To počne po tem, ko je s svojim vpletanjem zmanjšala boniteto mariborske banke ter v treh mesecih povzročila drastični padec tečajev delnic. Zato iniciativa v NLB vzbuja resne dvome in skrb zaradi škodljivih posledic. AUKN, ki se obnaša kot popolnoma neodvisna agencija, neodvisna od države in državljanov, mora pokazati večjo odgovornost. Edini, ki ji to lahko pove,

je parlament. Le upamo lahko, da ne bo dvignil rok in dovolil, da mu AUKN dobesedno pred nosom spelje NLB. ■

Izredni profesor dr. Andrej Rus na FDV predava predmet upravljanje gospodarskih družb.

AUKN, ki se obnaša kot popolnoma neodvisna agencija, mora pokazati večjo odgovornost. Edini, ki ji to lahko pove, je parlament.

